

nemzetiséget sokkal könnyebben tudjuk kialakítani magunkban. Ezért kár, hogy nem szerepel legalább néhány helyen több faj ábrája egy-egy nemzetiség ismertetésénél.

Az ábraanyag kiválogatása egyébként sem sikerült mindenütt igazán szemléletesre. A foraminiferáknál nincs egyetlen csiszolat-fénykép sem, ellenben több nemzetiségnél csak — helyenként gyenge minőségű — metszetrajzok szerepelnek, a *Cyclolites* kupolaformája a kiválasztott nézetekből nem érzékelhető, a *Balanus*-nál megért volna egy külön rajzocskát a gyakran önmagában található talplemez. Egy kezdő vagy műkedvelő paleontológus semmilyen segítséget nem kap e könyvtől az oly gyakori halfogak (kivéve a cápákét) vagy otolithusok rendszertani mibenlétének meghatározásához.

Bármennyire is igazságtalan dolog, a specialisták, kezükbe véve a könyvet, a rendszeres részben nyilván saját legjobb ismerőseiket fogják először fellapozni, hogy ellenőrizzék, hiteles képet adnak-e ezekről a nemzetiségekről a szerzők. Az endemikus pannon puhatestűeknél, nyilván a szerzők által felhasznált források pontatlansága miatt, néhány kisebb hibát találtam. A *Lymnocardium* nemzetiség típusfaját, a *Lymnocardium haueri* nem Ausztriából, hanem a Pécs melletti Árpádról írta le M. HÖRNES; ez a faj Ausztriában elő sem

fordul (p. 271). A *Valenciennius* elterjedésénél a megjegyzés, hogy Magyarországról is említi, azért pontatlan, mert e nemzetiség éppen a Pannon-medencében volt őshonos, fossziliái itt gyakoriak; később innen vándorolt a Fekete-tengeri medencébe (p. 225).

Kifejezetten érnyé vizont a rendszeres résznek, hogy ahol a típusfaj recens, ott azt ábrázolja, érzékeltetve a fosszilis és az élő világ elválaszthatatlan kapcsolatát.

Ami a kiadó munkáját illeti, a szokásos bakik természetesen itt sem maradtak el. A tartalomjegyzékből hiányzik az egyébként igen fontos Brachiopoda classis, és minden egyéb, ami a könyv 456. és 461. oldala között található. A 148. és 149. oldalakon a *Gavelinella* genus, mint cím, és a hozzá tartozó ábraalírás kétszer szerepel, más-más leírással és ábrával. A könyv — egyébként vitathatatlan — szépségét rontja a nem egységes papírmínőség.

Praktikus könyv-e tehát az új Ósállattani praktikum? Az általános része feltétlenül az. A rendszeres része azonban elsősorban az elméleti oktatást támogató, igen értékes adattár, és funkciójában semmiképpen nem helyettesíti egy Magyarország leggyakoribb ősmaradványait bemutató kiadványt.

MAGYAR Imre

Annals of the History of Hungarian Geology (AHHG) Special Issues 1, 2, 3 (Földtani Tudománytörténeti Évkönyv, 1, 2, 3. különszám), 1987, 1989, 1991. Responsible editor (felelős szerkesztő): G. HÁMOR (1, 2), G. GAÁL (3)

A Magyarhoni Földtani Társulat Tudománytörténeti Szakosztálya hézagpótló kezdeményezésének gyümölcse ez a három különszám. Ezek az INHIGEO (Nemzetközi Földtörténeti Bizottság) 13., 14. és 16. szimpóziúmará jelentek meg (1987: Pisa/Padova, Olaszország; 1989: Washington D. C., Egyesült Államok; 1991: Drezda, Németország). Közös mottójuk lehetne Zrínyi Miklós öntudatos kijelentése: „Senkinél sem vagyunk alábbvalók”.

(1) J. HÁLA (ed.): *Rocks, Fossils and History — Italian-Hungarian Relations in the Field of Geology*. [Közetek, ősmaradványok és történelem. — Olasz-magyar kapcsolatok a földtan területén.] - AHHG (FTTE) Special Issue

(különszám) 1. Hungarian Geological Society (Magyarhoni Földtani Társulat), Budapest, 1987. 333 oldal, 152 ábra. ISSN 0133 6045, ISBN 963 8221 119

E gyűjteményes kötet tartalma a XIII. INHIGEO Szimpóziium tematikájához igazodik. 36, különböző tárgyú és terjedelmű tanulmányt tartalmaz.

Régi adósságunkat törlesztette végre BALOGH Kálmán értékelő összesítése a magyar rétegtan és őslénytan történetéről.

Fölötte tanulságos az őslénytan történelmi-magyarországi egyetemi oktatásának bemutatása. (Budapest: †BOGSCH L. és BODA J.; Kolozsvár: CSÍKY G.; Szeged: KROLOPP E.;

Debrecen: SZÉKYNÉ FUX V.; bányászati fel-szoktatási intézmények: ZSÁMBOKI L.).

Avatott szerzők tíz jeles magyar paleontológus arcképét vázolták fel: HANTKEN M., KOCH A., LÖRENTHEY I., NOPCSA F., LAMB-RECHT K., PETÉNYI SALAMON J., KOVÁTS Gy., LACZKÓ D., KORMOS T., SCHRÉTER Z.

Hazánk nevezetes ősmaradványleleteiről és lelőhelyeiről GALÁCZ A. adott áttekintést.

Négy cikk foglalkozik őslénytani gyűjteményeinkkel. Ez a témakör az alább ismertetendő 3. különszámban terebélyesedett ki, teljességre törekedve.

Különleges, új szint hoz az a két tanulmány, amely a régészeti feltárásokban fellelt ősmaradványokkal (BÁCSKAY E.) és az ősmaradványoknak népünk hagyományvilágában játszott szerepével (HÁLA J.) foglalkozik.

Az olasz-magyar kapcsolatok tárgykörében A. KIRCHER (Rómában élt német jezsuita), L. F. MARSIGLI, G. A. SCOPOLI, P. E. VINCASSA DE REGNY és G. DAINELLI működésének magyarországi, valamint HANTKEN M. és SZABÓ J. tevékenységének olaszországi kapcsolatai szerepelnek. Más-más szempontból, de egyaránt igen tanulságos a Természettudományi Múzeum Monte bolcai halmaradványainak (NAGY I. Z.) és olaszországi díszítők-gyűjteményének (VINCZÉNÉ SZEBERÉNYI H.) bemutatása. Kultúrtörténeti csemege KOSSUTH Lajos olaszországi ősmaradványgyűjteményének ismertetése. Ugyancsak élvezetes kultúrtörténeti olvasmány az olasz kőfaragómesterek magyarországi működését elénk táró két írás (KERTÉSZ P. ill. HÁLA J. tollából).

Nagyan emeli a kötet használati értékét a benne szereplő földrajzi nevek jegyzéke, amely lehetővé teszi a mai és a történelmi elnevezések azonosítását (HAJDÚ-MOHAROS J. gondos munkája).

A Magyar Állami Földtani Intézet és a Magyar Szénhidrogénipari Kutató Intézet anyagi támogatásával kinyomatott kötet méltán aratott sikert az INHIGEO olaszországi szimpóziumán.

(2) G. CSÍKY, Gy. VITÁLIS (eds.): *History of Mineral Exploration in Hungary until 1945* [Az ásványi nyersanyagkutatás története Magyarországon 1945-ig]. AHHG [FTTE] Special Issue [különszám] 2. Hungarian Geological Institute [Magyar Állami Földtani Intézet] - Hungarian

Geological Society [Magyarhoni Földtani Társulat], Budapest 1989 - 109 oldal, 30 ábra - ISSN 0133 6045, ISBN 963 671 1690

Ez a kötet a 28., Washington D. C.-ben tartott Nemzetközi Geológiai Kongresszusra, illetve az annak keretében tartott XIV. INHIGEO Szimpóziumra készült. Mint az előszóban olvasható, a Magyarhoni Földtani Társulat Tudománytörténeti Szakosztálya által 1977 február 14-én tartott, azonos című előadás-sorozat átdolgozott és kiegészített, angolra fordított anyaga. (Az eredeti, de rövidített szövegek a Földtani Közlöny 110/1. számában jelentek meg.)

A kötet a Bevezetőn (CsÍKY G.) és az Előszón (SZÉKYNÉ FUX V.) kívül 13 tanulmányt tartalmaz, az alábbi ásványi nyersanyagok kutatásáról:

— Ércsek (1918-ig: ZSÁMBOKI L.; 1920—1945: + POLLNER J.)

— Fekete- és barnaszén (1945-ig: FEJÉR L.)

— Lignit (JASKÓ S.)

— Kőolaj és földgáz (1928-ig: (CsÍKY G.; 1920—1945: KÖRÖSSY L.; kutatási módszerek a II. világháború előtt: SZUROVY G.)

— Víz (1920-ig: DOBOS I.; a két világháború közötti: KORIM K.; módszerek: RÓNAI A.)

— Bauxit (1945-ig: VIZY B.)

— Építőkö (1945-ig: KERTÉSZ P.)

— Kerámiai és cement-nyersanyagok (1945-ig: VITÁLIS Gy.)

A tanulmányok 1920-ig a történelmi, 1920 és 1945 között pedig a trianoni békeszerződés meghagyta országerülettel foglalkoznak.

A kötet iránt a washingtoni nemzetközi geológuskongresszuson komoly érdeklődés nyilvánult meg. Érdemi megvitatására sajnos nem került sor, mert a XIV. INHIGEO Szimpózium keretében tervezett nyersanyagkutatástörténeti szekció a szervezők magyarázata szerint „érdeklődés hiányában” nem jött létre.

(3) Gy. VITÁLIS, T. KECSKEMÉTI (eds.): *Museums and Collections in the History of Mineralogy, Geology and Paleontology in Hungary*. [Múzeumok és gyűjtemények a magyar ásványtan, földtan és őslénytan történetében] AHHG [FTTE] Special Issue [különszám] 3. — Hungarian Geological Survey [Magyar Állami Földtani Intézet], Hungarian Geological Society [Magyarhoni Földtani Társulat], Budapest 1991 — 440 oldal, 173 ábra. ISSN 0133 6045, ISBN

963 671 150 X (A kötet magyar nyelven hozzáférhető a Magyar Természettudományi Múzeum Föld- és Őslénytára könyvtárában (Budapest VIII., Múzeum krt. 14-16. II. em.), ahol helyben tanulmányozható.)

Eddig nem volt példa ilyen összefoglaló áttekintésre a szaktudományaink fejlődésének tárgyi emlékeit őrző és bemutató különféle (eredetileg jórészt nem állami) intézményekről. A drezdai, XVI. INHIGEO Szimpózium témaküzése adta meg a döntő lökést ahhoz, hogy 33 szakember 41 tanulmánnyal betöltse ezt a tátongó űrt. Ezek közül mindössze néhány foglalkozik jelentésekkel, térképekkel és könyvekkel, a többi — természeti tárgyak gyűjteményeivel.

Ez a kincsetérő anyag magyarul nem jelent meg. Így ezúton hívom fel a figyelmet rá, közölve a teljes tartalomjegyzéket.

I. Bevezető tanulmányok

— A múzeumok szerepe a közművelődésben Magyarországon (CSÍKY G.)

— A magyarországi kőzet- és ásványgyűjtemények rövid története (PAPP G., SZAKÁLL S., WEISZBURG T.)

— Magyar természetvizsgálók szerepe a jénai „Mineralogische Societät” alapításában és működésében, és annak hatása a földtudományok fejlődésére Magyarországon (CSÍKY G.)

II. A gyűjtemények részletes ismertetése

A. nagymúltú, több kisebb részből álló gyűjtemények

(a) Természettudományi Múzeum

— A Természettudományi Múzeum földtani gyűjteményei (KECSKEMÉTI T., PAPP G.)

— A Természettudományi Múzeum ásvány- és kőzetgyűjteményének története (PAPP G., SZENDREI G., VINCZÉNÉ SZEBERÉNYI H.)

— A Lobkowitz herceg-féle gyűjtemény (PAPP G., VINCZÉNÉ SZEBERÉNYI H.)

— A Természettudományi Múzeum ősföldtani gyűjteményei (KECSKEMÉTI T., NAGY I. Z.)

— A Természettudományi Múzeum ősnövénytan gyűjteménye (HABLY L., ESZTERGÁLYOS L.)

— A földtan a Természettudományi Múzeum tudománytörténeti gyűjteményében (HORVÁTH Cs.)

(b) Eötvös Loránd Tudományegyetem

— Az ELTE ásványgyűjteményének története (PAPP G., WEISZBURG T.)

— Mária Anna királyi hercegnő ásványgyűjteménye (PAPP G., WEISZBURG T.)

— Alexandra Pavlovna nagyhercegnő ásványgyűjteménye (PAPP G.)

— Az ELTE Őslénytani Tanszékének gyűjteménye (KÁZMÉR M.)

— A Pterodactylus „pesti példányának” története (GÉCZY B.)

(c) Magyar Állami Földtani Intézet

— A MÁFI Múzeuma (KORDOS L.)

— A MÁFI Ásvány- és ércgyűjteményének 122 éve (KÁKAY-SZABÓ O.)

— A Coquand-gyűjtemény (E. BÁCSKAY)

— A MÁFI Tudománytörténeti gyűjteménye (HÁLA J.)

— Korai jelentések és szakvélemények az Országos Földtani Adattárban (1839—1950)

— Régi földtani térképek (1869—1919) a MÁFI-ban (VITÁLIS Gy.)

B. Jelentős magyar gyűjtemények

— A szegedi József Attila Tudományegyetem Ásványtani gyűjteménye (MOLNÁR B.) — (Ebben foglalatik KOCH S. prof. híres ásványgyűjteménye.)

— A szegedi József Attila Tudományegyetem Őslénytani és Földtani gyűjteménye (MOLNÁR B.)

— A miskolci Herman Ottó Múzeum ásványgyűjteménye (SZAKÁLL S.)

— A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Ásványtani-Földtani Tanszékének gyűjteményei (SZÉKYNÉ FUX V., KOZÁK M.)

— A miskolci Műszaki Egyetem Ásvány-kőzettani Tanszékén gondozott Selmecbányai Ásványgyűjtemény története (WIEDEMANN R.)

— A miskolci Műszaki Egyetem könyvtára, mint a földtani szakirodalom forrása (ZSÁMBOKI L.)

— A Mátra Múzeum őslénytani gyűjteménye (FÜKÖH L.), beleértve LEGÁNYI F. egri gyűjteményét is.